

és tudtam jól, ha otthon, a néhány négyzetméternyi panelben behunyom majd végre a szemem, ott áll a Löwensohnék bátyja; jobbra-balra forgatom fejem, csak ránéznem ne kelljen, de ő vállamra teszi a kezét és megszólal: „Na, látja...?!”

Krasznahorkai László

SZÁMLA

Palma Vecchiónak, Velencébe

Bennünket kerestél, és mi tudtuk, mit akarsz, így hát elküldtük Lucretiát, és elküldtük Florát, elküldtük Leonórárt, és elküldtük Elenát, aztán ment Cornelia, és ment Diana, és így ment ez januártól júniusig, októbertől decemberig, ment Ofélia, és ment Veronica, ment Andriana, és ment Danae, aztán Venus, lassan minden kövér és üde kurva és kurtizán megfordult nálad, a lényeg az volt, ami minden velencei férfinál, hogy magas és tiszta legyen a homlok, hogy széles és gömbölyű legyen a váll, és széles és tágas a mellkas, hogy nyíljon ki, hogy nyíljon szét az amúgy is mélyre eresztett camicia fölött a test, és zuhanjon lefelé a tekintet a csábító pofikáról a friss, az édes, a két kívánatos mellre, mutattad mindig Federicónak, aki a rendelésedet hozta, és aztán mutatta Federico is nekünk, hogy igen, mint a múltkor, olyan legyen, széles és tágas, mint a völgy, a Val Seriana, ahonnan jöttél, vigyorgott Federico, mert azt kerested szerinte, a bergamói völgyet, ahonnet származol, és azt mesélte, s ezt megerősítették a többiek is, hogy nem is nagyon érdekel téged más ezen kívül, legalábbis semmi abból, ami lent a hús sötét titka, csak itt fenn a bodros, szőke haj, a villanó szempár, a lassan szétnyíló ajak, szóval a fej, s aztán mindaz, ami ott alant az álltól lefelé elterült, a széles, gömbölyű válltól a szétterülő tája az illatos testnek, a többi nem, mindig azt kérted tőlük, hogy eresszék le a váll alá a pántot, a vállat, szóltál rájuk, mindig és teljesen szabadon akarom látni, de ezzel együtt akartad látni a camicia fehér csipkeszegélyének homorú ívét is az egyik válltól a másikig, az ívet, mely most nem sokkal a mell festett bimbója felett futott végig, de amelyik egykor mint az ég horizontja rajzolódott ki, középen mélyen a faludra ereszkedve, a serianai völgy felett, ezt nem magyaráztad el nekik, erre csak Federico jött rá egy idő után, de nem magyarázta el ő sem, neked meg kérdést feltenni, különösen a képeidre vonatkozóan, végképp nem lehetett, hogy ugyanis miért festesz olyan nem is kövér, hanem egyenesen olyan irtózatosan hatalmas nőket, egyetlen kérdést sem engedted meg, különben is hamar elvesztetted a türelmedet, és türelmetlenségemben gyakran kitakartattad a mellüket egészen, de aztán, mint mondják, szinte mindig visszahúzottad rájuk valamelyest a ruhát, azt se tudták így, mit akarsz tőlük, volt, aki félt, mert annyi mindent hallott, és bár mindenre kész volt, félni azért félt, hogy veled, hogy nálad, a te bottegádban valami olyasmit kívánnak tőle, amire nem lesz képes, hogy megtegye, de mint mondták, nem akartál te semmit, s mi több, gyakran előfordult, hogy nem is marasztaltad őket, fizettél, s még egy fürt szőlőt sem kaptak, miután abbahagytad

azoknak a hatalmas nőknek a festését, még csak ágyba se hagytad vinni magad, folyton csak állniuk kellett, vagy ülni valami szófán, állni vagy ülni órákon át, és nem mozdulni, csak várni és félni, hogy most mi lesz, mert igen hamar meglett a híred is, hogy a bergamói, ahogy ők kifejezték, egyáltalán nem baszik, hozzájuk se nyúl, csak a maga halk, amúgy finom kis szavaival eligazítja őket, hova álljanak, hova üljenek, aztán csak nézi őket, azt nézi, hogy hogyan nézik őt, végül nagy sokára szól nekik, hogy eresszék le még jobban a bal vállnál a camiciát, vagy hogy verjék fel még jobban a karnál a ruhafodrokat, vagy hogy bontsák ki az egyik mellüket, mindig távolabbról, mintsem hogy elérhetted volna őket, egy karfás széken ülsz, mesélték a hölgyek, ha a két szolga a stégre kivette őket, s a végig kint várakozó mascaretával hazatértek, nem jössz közelebb soha, és nem engedted, hogy hozzád nyúljanak, mint azok, vihorásztak, akik őket csak bámulni óhajtották, miközben egy férfit hágtak meg hátulról, de te nem, mesélték nekünk a lányok, te nem azért... csak nézed őket, és nekik kibírhatatlan hosszan csak állni kell, vagy ülni kell, na, persze, ismerték már az ilyesmit, épp elég festő volt Velencében, aki meg tudta fizetni, hogy kurva vagy akár egy cortigiana onesta eljőjjön hozzá, álltak és ültek ezek már mindenféle művésznek, volt, aki még magánál a nagy Bellininél is meg-megfordult időnként, aztán világnak nevetségére mint a Szentanyát vagy Szent Magdolnát vagy Szent Katarinát látta magát viszont a S. Giovanni e Paolóban vagy a Scuola di S. Marcóban, ezen aztán volt mit mulatni, és mulattak is rendesen, de a te esetedben, bergamói, utánad, serianai, valahogy elmaradt a szokásos vidám hangulat, ha egy-egy látogatás után valamelyik előadta a dolgokat a többinek, mert mindig azt hajtogatták, hogy nem értenek belőled semmit, és főleg nem értik, hogy miért csinálsz belőlük akkora nőket, nekem egyáltalán nincs olyan óriási vállam, morogta Danae, én meg nem is vagyok ennyire kövér, mutogatta a csípőjét Flora, és hát, tényleg, ezekben az eltúlzott méretű alakokban volt valóban valami megmagyarázhatatlan, ugyanis eltúlzott voltuk ellenére szépek és vonzók maradtak, nem értette senki, hogy csinálsz, és főként hogy minek, de hát ez az egész festés is olyan furcsa volt nálad, ezt mesélte mindenki, mert mintha nem is a festés lett volna ott a cél, hanem hogy meglássál valamit rajtuk vagy bennük, ezért egyre inkább zavarban voltak, mert az a nézés, azt nem lehet kibírni, mondták, úgy meresztet rájuk a szemedet, olyan mocskos módon, hogy még a tapasztalt kurva is ideges lett olykor, és elvonta a tekintetét, de te ilyenkor rájuk rivalltál, hogy a szemedbe nézzenek, máskülönben nem bántál velük rosszul, csak nem nyúltál hozzájuk egy ujjal se, ezt nem bírták felfogni, voltaképpen ezért tartottak tőled, és ezért nem mentek szívesen hozzád, pedig rendesen fizettél, még a legrosszabbt is megadtad azt a nyomorult egy-két scudót, hát, még egy-egy friss, fiatal kurváért vagy cortigiana onestáért mit meg nem adtál, pedig te nem tartozol a gazdagok, csak a híresek közé, neked azért nem megy annyira, ott állnak rakásra a képeid, mint hírlik, amiket Lucretiáról meg Danaéről meg Floráról meg Elenáról festettél, inkább a szentképeidet adtad el, ahol Mária lett Danaéból, Florából meg Szent Katalin, ahogy a kisdéddel együtt egy fa alatt vagy egy szép táj előtt, na, ezek mind elkelték, ezt tudjuk, de ahol a megrendelő a szeretőjét akarta megfestetni, és te nem a szeretőket festetted meg, mert azok megmaradtak Lucretiának meg Danaének meg Florának meg Elenának, na, azokról már nem mindig tudtad elhitetni a megrendelő kéjencekkel, hogy a kívánságuk szerint való, így belőlük mindig több volt a bottegában, hátul egymásra hányva, mint amennyit el bírtál adni – meg el is árultad néha az elégedetlenségedet, s újra és újra megpróbálkoztál velük, ezért is üzentél nekünk Federicóval időről időre, s kérted különféle alakban, de mindig ugyanazt a nőt, és ezt nem volt nehéz megérteni, nekünk

annyiféle ezer és annyiféle tízezer és százezer megbízás után a Carampanében már a te első velencei évedtől kezdve nyilvánvaló volt, hogy ugyanazt a nőt akarod mindig, így hát mi küldtük is őket, ment Lucretia és Flora és Leonóra és Elena és Cornelia és Diana, és ment ez januártól júniusig, októbertől decemberig, ment Ofélia, és ment Veronica, ment Andriana, és ment Danae, aztán Venus, de januártól júniusig, októbertől decemberig ugyanazt akartad, amire persze csak később jöttünk rá, hosszasan tűnődve azon, mire fel fested a mi hölgyeinket ennyire kövérnek, s hogy mi a titkod, hogy aztán ezek az óriási nők a vásznakon mégis olyan ördögien szépek, de rájöttünk a végén, legalábbis egy közülünk, én, egészen biztosan, hogy tényleg ugyanazt akarod, a serianai völgyet, te szégyentelen, egy kurva válla és melle közt, azt a völgyet akartad, ahol megszületett, és amely tán anyád mellére emlékeztetett, pedig szép férfi vagy, szép az alakod, de különösképp az arcod, ezt mindenki tudja, aki ismer, azon bizony megakadt minden ribanc tekintete, és ingyen is csinálták volna, de neked nem kellett, csak arra, hogy nézzed a szemüket, az állukat, a nyakukat, a vállukat, a keblüket, úgyhogy elég hamar utálni kezdtek, mert fogalmuk sem volt, mit akarsz, úgy kellett elmagaráznunk, hogy csak legyenek nyugodtak, és menjenek, ha megrendelted őket, hisz ilyen könnyen ennyi scudót nem keresnek sehol, ráadásul szép ruhákat adatsz rájuk, mert beöltöztetted mindet, és ebből is sejthettük, hogy valamit nagyon keresel, és teltek az évek, és jöttek az új Florák és Lucreciák és Veronicák és Oféliák, és mindegyik más volt, de neked mindegyik ugyanaz, ki kellett lépjenek a magas calcagnettiből már a kapuban, de tulajdonképpen mindenből ki kellett lépjenek, mert a bugyin kívül szinte mindent levettél velük, amiben jöttek, és egy egyszerű csipkés camiciát adattál rájuk a két szolgálval, meg ami kell, végül valami csodaszép, arannyal átszőtt köntöst vagy ruhát vagy néha csak egy kék vagy zöld bársonykabátját, és halkán megkérted őket, hogy tegyék szabaddá az egyik mellüket, tolják lejjebb a camiciát, aztán csak bámultad órákig azokat a széles, puha, gömbölyű vállakat, az ártatlanul romlott mosolyt az arcon, miközben mintha észre sem vettél volna az izzó forróságot a meztelen keblek harmatos bőre fölött, nem vettél te észre semmit abból, amit ők kínáltak neked, mert neked nem kellett a keskeny csípő, a tejfehér has, a bő tompor és semmiféle bozontos ágyék, nem érdekelték a szétnyíló ajkak és térdek és combok, a meleg öl s a vadító szag a parfümök felhője fölött, téged hidegen hagyott, ahogy egyikük-másikuk megpróbált minden szót és pillantást és sóhajt, amit csak ismert a csábítás ezernyi mutatványa közül, te csak intettél, hogy ne, hogy hagyják, és hogy ne, nagyon kéred, semmiképp ne mozogjanak, csak üljenek nyugodtan a szófán, és nézzenek rád, és a szemüket egy pillanatra se vegyék le rólad, de hát mit akar ez, hüledeztek Lucretiától Venusig mind, mi ez a hülye játék ezzel a rá meredek/rám mered időtlenkedéssel, hát, mik vagyunk mi, kis szüzek a csipkeverőműhelyekből?!, vagy mi, emelték fel a hangjukat, és tényleg dühösnek látszott mind – és hát, nem, mi tudtuk, hogy neked nem rájuk van szükséged, hanem valami egészen másra általuk, én személy szerint mindig azt gondoltam (hogy most már tényleg ne a rufianák nevében beszéljek, hanem, mondjuk úgy, mint valaki, aki a rufianák mögött áll, közel a Serenissimához, és férfiként még közelebb a Carampanéhoz, de hát az eddigiekből már nyilván egy ideje úgyis tudod, ki beszél), hogy te egy egészen különleges férfi vagy, akit nem is érdekel más, mint hogy egy nőben megkeresse és megtalálja a legbotrányosabban kifinomult, ördögi érzékiséget, hogy a számodra mindaz, amit egy nő jelent, az pusztán test, és én egyetértek ezzel, és megértelek, mert szerintem is csak test vagyunk, és nem több, de ebből a testből, ha hamvas pillanatában látod, ebből a hamvasságában párolgó testből megtudod, milyen mély és rejtélyes és ellenállhatatlan az a kívánság benned, amellyel akarod, amellyel tombolsz, hogy megszerezd, amellyel feláldozol végül min-

dent, hogy a tiéd legyen – pedig csak egy kis bőr az egész, és egy kis pír azon a bőrön, végül egy kis szomorkás mosoly, néha csak ahogy leereszti a vállát, aztán ahogy lehajtja, majd lassan felemeli a fejét, s egy szőke bodrocaska, egy kis vadító hajtincs akkor véletlenül a halántékára hull, s ez a tincs aztán ígér valamit, fogalmad sincs, mit, de meghalnál, ha nem lehetne a tiéd, és tán épp ezért, biztos vagyok benne, teelőtted az is teljesen világos, hogy nem abban mutatkoznak meg igazán, és őrjítik meg a férfit, amikor lehántják magukról a ruhát, ó, épp ellenkezőleg, többnyire, ha előbukkan a mell, a has, az öl, a tompor meg a comb, na, azzal úgy általában vége is minden féktelen illúzióknak, hanem amikor a homályos gyertyafény remegésében a tekintetükben egyszer csak megcsillan az állat, mert ezért a tekintetért bolondultok mindannyian, ezért a szép állatért, és ez az állat a pusztá test, ezért véreztek el, a pillanatért, amikor ez az állat az idő egy tört részében megmagyarázhatatlanul szép, ez ragyog fel olykor Cornelia és Flora és Elena és Venus szemében, miközben tisztában vagy vele, hisz elég régóta élsz már a földön, hogy néz ki ma már az a Cornelia, az a Flora, az az Elena meg az a Venus – megráncosodtak már mind kívül és belül, és nem érdekli őket más, csak a hasuk meg a bugyellárisuk, de többnyire mindegyik üres, így hát te újra és megint kéred őket, és mi küldjük őket folyton új alakban, és megy Cornelia és Flora és Elena és Venus megint, hogy a tekintetükkel megtalálják nálad a pontot, hogy eltaláljanak, mert ezt akard nyilvánvalóan te is, és ezért tartod vissza őket mindentől, amit különben tenni szoktak, ezért nem engeded, hogy levetkőzzenek, ezért nem, hogy megmutassák a mellüket meg mindent, amijük van, mert tudod, hogy az az állati lényeg a halasztásban, az elhalasztásban van, hogy ugyanis csak ígérjék a pillantásukkal, hogy talán, hogy majd mindjárt, vagy hogy majd máskor, ámbár az is lehet, hogy már a következő pillanatban, amikor ki fogjuk oldani az övet, s ezzel egyszerre minden lehull rólunk, hogy csak ígérjék ezt abban a tekintetben, amire vadászol, és amit nyilván meg akarsz örökíteni a képeden, és ha jó napotok van, ez a tekintet meg is talál téged, és meg is ígéri, hogy na, most, na, most, talán... hisz a halasztás ennek az ördögi lénynek a lényege, mely fogva tart téged is, és minden férfit Velencében és a világon, s bár te a következő pillanatot, az ígéret beváltásának pillanatát akard folyton megfesteni, és ezzel megragadni, erre jó okkal nem vagy képes, mindössze arra, hogy azt, ami emez ígéret beváltása előtt van, azt mindet, a teljes folyamatot feltedd a színeiddel és a rajzolataiddal a vászonra, és ez a folyamat van abban a tekintetben, amit a scudóidért megkapsz, ha megkapod – noha az a festmény, amire vágysz, az másról szól, azt soha nem festheti meg senki, mert az egy állókép, a beváltott ígéret édene, amikor nem mozdul, és nem történik semmi, s ami még nehezebben megmagyarázható, hogy nem is mondható erről a mozdulatlanságról, állandóságról, változatlanságról: semmi, mert a beváltott ígéretben elvész az, amit ígérték, a beváltott ígéretben megsemmisül, kioltódik az, ami a vágy tárgya, így hát a vágy önmagát határolja, vágyakozol nagyon, és nincs tovább, mert a vágynak nincs semmiféle valósága, arra, a valóságra, csak előreutalni lehet, az időből előre, mert különös módon a későbből, az utána következőből visszatérni hozzá, és ráközelíteni nem, hátulról, az emlék felől, teljességgel lehetetlen, az, az emlék, minden esetben tévútra visz, talán épp az is a dolga, hogy elhitesse, hogy volt, hogy történt, hogy meglett valami, amire korábban a vágy vonatkozott, miközben épp ő az, az emlék, ami elvezet a tárgytól, s egy hamisítványt ad a valódi helyett, a valódit ugyanis nem adhatja, az tudniillik nincs, de hát ez persze nem is a te utad, te festő vagy, te a vágyban élsz, tehát előlről véted el, te áltatod magad, hogy végül majd lehull az a camicia, és ebben az ígéretben vagy vétkes magad is, vétkes, aki keserűen bűnhődik

majd, ha az ítélet napja eljön, te egyelőre még messze vagy tőle, te még hitegeted magad, te még vágyasz rá, és nem gondolkozol, hanem megőrülsz, tombolsz érte, elfogy a lélegzeted, az eszedbe jut, és küldöd Federicót, és mi mi küldjük neked Danaét, Veronicát, Andrianát és Venust, küldjük őket, küldjük mindig, ha Federicótól meghalljuk, ezúttal mit kívánsz... de egyszer eljön persze a nap, amikor aláhúzzuk az egészet, amikor aláhúzzuk, amit eddig kértél, s akkor, Palma Vecchio, akkor, Iacopo Negretti, nem lesz tovább, akkor vége lesz, és mi küldjük a számlát, ezt biztosra veheted.

Rakovszky Zsuzsa

ÉNVERS – SZEREPVERS*

Tisztelt Hallgatóság!

Bevallom, szokatlan nekem ez a helyzet, hogy hosszan kell beszélnem, így egymagamban, a hallgatósághoz egy pulpitusról. A nyilvános szereplés egyetlen formája, amelyikben van némi gyakorlatom, a beszélgetés: ezért azzal szeretném így, beszélgetőtárs híján megkönnyíteni a helyzetemet, hogy én vállalom át a kérdező szerepét is, és én teszek fel kérdéseket magamnak. Mindjárt az első úgy szól:

Volt pár év, amikor jóformán kizárólag szerepverseket írt. Miért ír valaki szerepverset?

Erre kapásból azt szokás válaszolni, hogy rejtőzködésből: a szemérmes költő valaki másnak a maszkjában vall legbensőbb ügyeiről. Persze biztosan van is ebben valami, de azt hiszem, az én esetemben nem ez volt az indíték.

Hanem?

Ahhoz, hogy erre a kérdésre válaszolni tudjak, alaposan vissza kell mennem az időben, egészen gimnazistakoromig, amikor már javában írtam verseket, igaz, csak az asztalfióknak. Ezek a versek még az én akkori ízlésemhez képest is valahogy jóval „emelkedettebbre” vagy „költőibbre” sikerültek, mint szerettem volna. Ekkoriban jelentkezett néhány, nálam mindössze hét-nyolc évvel idősebb fiatal költő, akinek a nyelve ironikusabb volt, közelebb állt a hétköznapi, beszélt nyelvhez, mint ahogy nálunk általános volt a költészetben. Nekem ez nagyon tetszett, és kétségbeesetten próbáltam belegyömszólni a saját verseimbe is a köznap nyelvét és hanghordozást, sokáig igen kevés – és később se valami nagy – sikerrel. De vajon miért nem sikerült, mi állt ellen a versekben a beszélt nyelv hanghordozásának? Erre később még visszatérek.

Még egy személyes beismerés, amely látszólag nem tartozik ide: soha nem szerettem, ha színészek vagy előadóművészek mondtak verset. Vagy ez így talán nem is igaz: balladát vagy más verses epikát szívesen hallgattam hangosan, de lírai verseket nem. Mindig csalódást éreztem: arra gondoltam, hogy én ezt a verset nem így hallottam olvasás közben. Vagyis eszerint olvasás közben is halljuk a vers hangját, jobban mondva azét a személyét, aki a versen keresztül beszél hozzánk, határozott elképzelésünk van az illető személy karakteréről, és én legalábbis nem szeretem, ha egy másik, hús-vér személy, az

* Székfoglaló a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémián. Elhangzott 2009. december 10-én.